

УДК 330.322

Безп'ята І.В.

к.е.н., доцент, докторант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Досвід залучення інвестицій в пострадянських державах

I.V. Bezpyata

Ph.D., Associate Professor, Mykolayiv State Agrarian University, Mykolaiv

Experience in attracting investments in the former Soviet Union

Анотація: В статті проаналізовано нормативно-правову базу інвестування та основні напрями державної підтримки аграрного сектора в Росії, Білорусії та Казахстані. Вивчені питання щодо основних джерел залучення інвестицій в аграрний сектор економіки цих країн, визначаючи загальні і відмінні особливості. Адже, розуміючи різницю у визначенні інвестиційної діяльності в країнах пострадянського простору, можна вирішити проблеми і усунути перешкоди в співпраці між ними в зонах єдиного економічного простору.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, державне регулювання, державні програми, нормативно-правова база, модернізація виробництва.

Annotation: This paper analyzes the legal framework for investment and the main directions of state support for the agricultural sector in Russia, Belarus and Kazakhstan. The questions on the main sources of investment in the agricultural sector of these countries, identifying common and distinctive features. After all, understanding the differences in the definition of investment in post-Soviet countries, we can solve problems and remove obstacles to cooperation between them in areas of common economic space.

Keywords: investments, foreign investments, government regulation, government programs, regulatory framework, modernization of production.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектора в Україні нерозривно пов'язаний з інвестиційними процесами, які є рушійною силою інтеграції національної економіки у світове господарство. Залучати, використовувати чи обмежувати інвестиції керівництво кожної країни визначає суб'єктивно відповідно до своїх соціально-економічних та національних особливостей. В Україні для подолання кризових явищ та вибору правильних орієнтирів економічного розвитку аграрного сектору з можливих напрямків, необхідне вивчення досвіду залучення та використання інвестицій закордоном як в дальньому так і ближньому зарубіжжі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародне співробітництво, проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, регулювання іноземної інвестиційної діяльності широко висвітлені в працях Борщ Л.М., Бланка І.О., Гайдуцького А.П., Герасимової С.В., Кісіля М.І., Мочерного С.В., Майорової Т.В., Пересади А.А., Філіпенка А.С. та багато інших. Проте, незважаючи на значні розробки у цьому напрямку виникає потреба у більш детальному дослідженні використання досвіду залучення інвестицій в аграрний сектор саме в країнах колишнього Радянського Союзу. Адже, розуміючи різницю у визначенні інвестиційної діяльності в країнах пострадянського простору, можна вирішити проблеми і усунути перешкоди в співпраці між ними в зонах єдиного економічного простору.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є вивчення питань щодо залучення та використання інвестиційних ресурсів в сільському господарстві в Росії, Білорусії та Казахстану.

Виклад основного матеріалу дослідження. З врахуванням міжнародної співпраці України з країнами колишнього Радянського Союзу,

необхідно провести порівняльний аналіз питань щодо залучення інвестицій в аграрний сектор економіки, визначаючи загальні і відмінні особливості.

В Республіці Білорусь на рівні національного законодавства інвестиційна діяльність регулюється Інвестиційним кодексом, положення якого спрямовані на стимулювання інвестиційної діяльності та захист прав інвесторів. Крім забезпечення захисту прав інвесторів, в республіці створено систему стимулів для здійснення інвестиційної діяльності [9].

Сільське господарство Республіки Білорусь знаходиться в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів. Основними джерелами формування інвестиційних вкладень виступають накопичення безпосередньо самих суб'єктів господарювання, бюджетні засоби, які на даний час мають тенденцію до зниження, а також зовнішні залучення, які головним чином, є кредитними ресурсами, які незважаючи на пільгові ставки, можливі лише для великих сільськогосподарських підприємств. Питома вага інвестицій в сільське господарство складає близько 20% загального обсягу всіх інвестицій в республіці. Що стосується залучення іноземних інвестицій в сільське господарство, то воно незначне і їх питома вага становить менше 1% [10, с. 3]. Таким чином можна сказати, що сільське господарство республіки є однією з найменш привабливою галуззю економіки.

Сільськогосподарським підприємствам Республіки Білорусь щорічно надається велика допомога з боку держави. Так дана категорія сільськогосподарських підприємств здійснює свою діяльність в системі пільгового оподаткування, кредитування, а також страхування. Крім того, підприємства виступають одержувачами фінансових ресурсів з республіканського бюджету у вигляді прямих субсидій і дотацій [1, с.11].

Серед головних проблем інвестиційної діяльності в Республіці Білорусь, можна виділити низьку ефективність аграрної галузі робить її малопривабливою для інвесторів, особливо зарубіжних, внесок яких може виражатися не тільки в коштах, але і в першу чергу у вигляді сучасних машин, устаткування і технологій. Більшість сільськогосподарських

організацій республіки не в змозі повною мірою здійснювати інвестування виробничої та соціальної сфер за рахунок власних коштів, а бюджетні ресурси для фінансування інвестпроектів в аграрному секторі обмежені. Капіталовкладення в сільське господарство, особливо державні, орієнтовані в основному на збільшення натуральних, об'ємних, валових показників, тоді як економічні, зокрема рентабельність, при цьому враховуються в недостатній мірі. Також проблемою реалізації принципу інвестиційної достатності фінансування основного капіталу в аграрному секторі виступає високий рівень ризику вкладень, який у свою чергу посилюється низьким рівнем прибутковості [8, с.202].

В цілому треба відзначити, що динамічному розвитку системи управління інвестиціями в сільському господарстві Республіки Білорусь перешкоджають складне фінансове становище більшості аграрних товаровиробників. Формування інфраструктури інвестиційного ринку в аграрному секторі Республіки Білорусь йде дуже повільними темпами. Таким чином, науковці країни вважають, що вирішення проблеми інвестиційного забезпечення в Республіці Білорусь полягає в участі держави як основного інвестора в розвиток галузі, так як даний суб'єкт інвестиційного процесу менш зацікавлений у прибутковості вкладень у зв'язку з необхідністю забезпечення основної мети – продовольчої безпеки та незалежності, а також розвитку сільськогосподарських територій. Проблема залучення іноземних інвестицій повинна бути ув'язана з іншою, не менш важливою для Білорусі, проблемою – захистом інтересів вітчизняних виробників і огорожею їх від надмірної конкуренції [12, с.25].

В Росії залучення інвестицій регулюється Законом «Про інвестиційну діяльність в Російській Федерації, здійснюваної у вигляді капітальних вкладень». Як зазначено в Законі, інвестиційна політика Російській Федерації спрямована на залучення та ефективне використання в економіці іноземних матеріальних і фінансових ресурсів, передової техніки і технології, управлінського досвіду, забезпечення стабільності умов діяльності іноземних

інвесторів та дотримання відповідності правового режиму інвестицій нормам міжнародного права [9].

Сьогодні багато сільськогосподарських товаровиробників, що працюють на території Російської Федерації, функціонують на межі виживання, в одних випадках терплячи збитки, в інших отримуючи мінімальний прибуток. Це робить негативний вплив на інвесторів, які не поспішають вкладати гроші в російське сільське господарство. Основними джерелами залучення інвестицій в аграрний сектор країни є внутрішні джерела, тобто державна підтримка і власні фінансові ресурси сільськогосподарських товаровиробників [7]. Зрозуміло, що сільське господарство потребує модернізації. Але на проведення глобальних змін власних коштів, включаючи державні дотації, виявляється недостатньо. Незважаючи на те, що динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства в Росії за останні роки була зламана фінансовою кризою 2009 року в країні, в цілому інвестиційна активність аграрного сектора економіки носить не досить позитивний характер. Процес реформування аграрного сектора в Росії в значній мірі ускладнює недостатній рівень державної підтримки. Так, в 2008 та 2009 роках спостерігалось значне зниження обсягу інвестицій в основний капітал аграрного сектора. У 2010 році цей показник склав лише 182 млрд. руб. За останні три роки частка сільського господарства в загальному обсязі інвестицій скоротилася з 4% до 1%.

Постановою Уряду Російської Федерації від 14 липня 2012 року була затверджена Держпрограма розвитку сільського господарства та регулювання ринків сільгосппродукції, сировини і продовольства на 2013-2020 роки. Головні її цілі – забезпечити продовольчу незалежність Росії та підвищити конкурентоспроможність вітчизняної сільгосппродукції на внутрішньому і зовнішньому ринках у зв'язку зі вступом країни до СОТ [7].

Експерти вважають, що іноземні інвестиції в Росії можуть дійти лише до тих підприємств, які змогли осучаснити технологічну лінію і тепер працюють за сучасними стандартами, які дозволяють отримувати стабільний

прибуток з хорошим рівнем рентабельності. Тому державі необхідно активно підтримувати фінансування переоснащення старих сільськогосподарських підприємств.

Для забезпечення гарантованого захисту інвестицій та інвесторів Республікою Казахстан прийнятий Закон «Про інвестиції» та на постійній основі ведеться робота з розробки, узгодження та ратифікації угод у сфері заохочення і взаємного захисту інвестицій [9].

Сільське господарство є однією з ключових галузей економіки Казахстану. За часів Радянського союзу було досягнуто високий рівень оснащення сільського господарства енергетичними і сільськогосподарськими машинами, устаткуванням, але на даний час значна частина технічних засобів давно вичерпала експлуатаційний термін, зношеність основних фондів становить 40-70%. Відповідно основні фонди сільськогосподарських товаровиробників потребують оновлення та модернізації, але коштів для проведення даних заходів недостатньо. Основними джерелами залучення інвестицій в аграрний сектор країни є внутрішні джерела, тобто державна підтримка і власні фінансові ресурси сільськогосподарських товаровиробників. Загальні інвестиції, направлені на розвиток сільського господарства Казахстану, останніми роками не перевищують 5% від загального їх обсягу.

Треба відмітити, що в Казахстані розроблені і діють Державні агропродовольчі програми щодо розвитку та модернізації сільського господарства країни. Було багато що зроблено, але збільшилися тільки кількісні показники, якісні – залишаються бажати кращого. Також треба відмітити, що більшість сільськогосподарських товаровиробників не можуть отримати допомогу, яка передбачена державними програмами. Як правило, субсидії надавалися великим сільськогосподарським підприємствам. Аналіз показує, що рівень державної підтримки в розрахунку на 1 га ріллі в Казахстані складає біля 7 дол., тоді як в Канаді – 83, США – 107, ЕС – 855 дол. [4].

На думку казахстанського лідера, сьогодні однією з пріоритетних галузей країни є сільське господарство, яке має стати «стабільною ланкою зростання економіки». Уряд Казахстану позначив три пріоритети в розвитку села: забезпечення продовольчої самодостатності, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції на експорт і створення на селі «гідного середовища проживання». В принципі держава допомагає селянам, наприклад, щороку виділяє близько 200 млн. дол. в якості дотації, крім того, декілька раз були списані борги аграріїв. Однак одного бюджетного вливання недостатньо – потрібні інвестиції. На думку більшості експертів Казахстану саме земельна реформа буде сприяти залученню інвестицій, як внутрішніх так і зовнішніх в село [6, с. 7].

Висновки. Отже, для більшості країн колишнього Радянського Союзу, інвестиції виступають тим життєдайним ресурсом, який дасть можливість в умовах ринкової моделі господарювання зробити національний аграрний сектор конкурентоспроможним не лише на внутрішньому, а й зовнішньому ринках. Тому пріоритетною ціллю має бути визначення шляхів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства цих країн та заходів, що сприятимуть зміцненню та підвищенню рентабельності сільськогосподарського виробництва, покращенню інвестиційного іміджу країн колишнього Радянського Союзу та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал.

Спільним для країн пострадянського простору також є те, що сприянню розширення бази інвестиційних ресурсів в аграрному секторі економіки та вплив на спрямування цих ресурсів у напрямках, необхідних для реалізації програми модернізаційних реформ, можна лише за допомогою системи взаємоузгоджених дій у площинах грошово-кредитного, фіскального, організаційно-управлінського регулювання саме політики держави.

Список використаної літератури:

1. Адамина Ж.Э. Государственная финансовая поддержка сельскохозяйственных предприятий Гродненской области на современном этапе / Ж.Э. Адамина // Материалы XII международной студенческой научной конференции. – Гродно. – 2011. С.11-12.
2. Борщ Л.М., Герасимова С.В. Інвестування: теорія і практика: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 685 с.
3. Дедеева С.А. Инвестиции в сельское хозяйство: перспективы развития и риски / С.А. Дедеева // Экономика, управление, финансы: материалы III междунар. науч. конф. (г. Пермь, февраль 2015 г.). – Пермь: Меркурий, 2015. – С. 4-6.
4. Жанкина Д.К. Иностранные инвестиции в Республику Казахстан: плюсы и минусы. – Казахстан на пути к новой модели развития: тенденции, потенциал и императивы роста. Ч.4. – Алматы. – 2001. – С. 84-87.
5. Інвестування: Підручник / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
6. Кулекеев Ж.А. Республика Казахстан: этапы реформ на пути долгосрочного роста // Казахстан на пути к новой модели развития: тенденции, потенциал и императивы роста. Ч.1. – Алматы. – 2004. – С. 3-10.
7. Найденко П.А. Особенности инвестиционного развития сельского хозяйства России в современных условиях / П.А. Найденко, Н.С. Петрич, С.С. Вайцеховська. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/economy-413/business-sectors-of-the-economy-413/20244-413-1105>
8. Пузыня О.С. Проблемы инвестиционного обеспечения основного капитала предприятий аграрной отрасли Беларуси / О.С. Пузыня // Современные технологии сельскохозяйственного производства: материалы конференции. ГГАУ, Гродно, 17 мая 2013 г. – Гродно. 2013. – С. 202-203.
9. Романчук А.Л. Нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні та країнах СНД: порівняльний аналіз / А.Л. Романчук,

О.В. Шудрава. – Режим доступа: <http://ukr.vipreshebник.ru/invest-men/4402-normativno-pravove-regulyuvannya-investitsijnoji-diyalnosti-v-ukrajini-ta-krajnakh-snd-porivnyalnij-analiz.html>

10. Селюков Ю.Н. Анализ инвестиций в основной капитал сельського хозяйства Беларуси и направления совершенствования инвестиционной деятельности / Ю.Н. Селюков, В. Чатабуль, М. Папинова // Аграрная экономика. – 2012. - №8. – С. 2-9.

11. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2010 года. Утвержден Указом Президента РК от 4.02.2007 г. // Собрание актов. – 2007. – № 45-46. – С. 228-251.

12. Шапиро С.Б. Актуальные проблемы агропромышленного комплекса Беларуси / С.Б. Шапиро // Вести НАН Беларуси. Серия аграрных наук. – 2008. – №4. – С.20-26.